

TÜRKÇENİN YABANCILARA ÖĞRETİMİ: SORUNLAR, ÇÖZÜM ÖNERİLERİ VE YABANCILARA TÜRKÇE ÖĞRETİMİNİN GELECEĞİYLE İLGİLİ GÖRÜŞLER

Mustafa DURMUŞ*

Öz

İnsanların ana dillerinden başka bir dili öğrenme isteğinin ardında toplumsal, uluslararası gelişmelerden etkilenen bireysel tercihler bulunur. Türkçenin yabancılar tarafından öğrenilme taleplerini ortaya çıkaran alanlar bakımından değerlendirildiğinde Türkiye'nin ve Türkçenin özellikle bölgesinde ve de dünyada yükselen değer olarak kendisini gösterdiği görülmektedir. Türkçenin yabancılar öğretilme sürecinde karşılaşılan çeşitli sorunlar bulunmaktadır. Yazıda ayrı ayrı işaret edilen ve yeri geldikçe çözüm önerileri belirtilen bu sorunlar; söz konusu alanda kuramsal, akademik çalışmaların artması ile giderilebilir. Ayrıca Türkçenin yabancılar öğretiminin; dış siyaset, ekonomi, kültür, sanat, eğitim, bilim gibi alanlardan beslenirken diğer taraftan da bu alanlarda Türk imajının olumlu yönde gelişmesinde etkili olduğu dikkate alınarak yürütülecek nitelikli çalışmalar, yine bahsedilen sorunları çözümü için yararlı olacaktır.

Anahtar Kelimeler: *Türkçenin Yabancılar Öğretimi, Yabancı Dil Öğretimi, Dil Öğretiminin Sorunları, Yurt Dışında Türkiye Algısı.*

TEACHING TURKISH TO FOREIGNERS: PROBLEMS, SOLUTIONS AND IDEAS ON THE FUTURE OF TEACHING TURKISH TO FOREIGNERS

Abstract

Behind people's desire to learn a language other than mother tongue has individual preferences affected by international developments. When it is evaluated in terms of areas that produce demands of learning Turkish by

---

* Yrd. Doç. Dr., TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, mdurmus@etu.edu.tr

foreigners, it is seen that Turkey is perceived as a rising country and Turkish is perceived as a rising language in the world. There are some problems encountered in the process of teaching Turkish to foreigners. In the article, these problems that were discussed, pointed their future and solutions separately can be resolved by developing academic and theoretical studies in the field. Qualified studies done with considering the development of Turkish image will be useful for solutions of these problems.

Key Words: *Teaching Turkish to Foreigners, Teaching Foreign Language, Problems of Language Teaching, The Perception of Turkey Abroad.*

1. GİRİŞ

Dil öğretiminin uygulamadaki bilimsel temellerine de kaynaklık ettiği üzere, insanların ana dillerinden başka dili veya dilleri öğrenmek istemelerinin pek çok nedeninden bahsedilebilir. İnsanların ana dillerinden başka bir dili öğrenme isteğinin ardında toplumsal, uluslararası gelişmelerden etkilenen bireysel tercihler bulunur. Bireyin bu türden uzun süreli ve hiç de kolay olmayan bir öğrenme sürecine girmesinde etkili olan, kendisinin dışında başka bireyler için de geçerli sayılabilecek şekilde hedef dile karşı yerleşmiş bazı algılarla karşılaşılır. Bireyin kendisinin dışında başka kişilerin de sahip olduğu bu yerleşik algıların ardında da hedef dilin ana dil olarak konuşulduğu ülkelere yönelik farklı düzeylerde oluşmuş ilgiler, ilişkiler söz konusudur. Belirli dilleri öğrenmeye yönelik ilginin ortaya çıkardığı talebi karşılamak üzere, hedef dili ana dil olarak konuşan ülkeler, söz konusu süreçleri düzenlemek ve yürütmek amacıyla bir dizi bilimsel, eğitimsel temelli araştırma ve uygulama içerisine girer.

Türkçenin yabancılar tarafından öğrenilme taleplerini ortaya çıkaran alanlar bakımından değerlendirildiğinde Türkiye'nin ve Türkçenin özellikle bölgesinde ve de dünyada yükselen değer olarak kendisini gösterdiği görülmektedir. Bununla birlikte, Türkçenin yabancılarca öğretimi sürecinde karşılaşılan sorunlar ve bu sorunlara dair

çözüm önerileri, son olarak da bu alanın geleceğine dair bazı tespit ve görüşler yazının konusunu oluşturmaktadır.

Yazının amacı, Türkçenin yabancılara ikinci veya yabancı dil olarak öğretimi konularında karşılaşılan sorunları, bu sorunların çözümüne dair önerileri ve yer yer de ilgili alanların geleceğine yönelik öngörülerini ortaya koymaya çalışmak; bunu, geniş anlamda konu ile ilgili yurt içinde ve yurt dışında yapılmış çalışmalarda (Candaş-Karababa, 2009; Kara, 2010; Kurt, 2010; TÖMER, 2010 vb.) belirtilen ortak noktaları gözetererek sunmaktır. Burada bahsi geçen çalışmaların doğrudan veya dolaylı olarak sunduğu veriler, yazar deneyimleriyle birlikte sunulan tespit ve öneri nitelikli hususlarla paralellik gösterdiğinden, yazıda ortaya konulanlar bir anlamda konuyla ilgili çalışmaların genel ve ortak sonuçları da sayılabilir.

2. VERİ TOPLAMA VE YÖNTEM

Yazının verilerini, Türkçenin yabancılara öğretilme sürecinde karşılaşılan sorunlar ve bu sorunların çözüm önerilerine dair alanda ortaya konulan çalışmaların taranması, yazarın Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi uygulamaları yoluyla elde ettiği deneyimleri ve gözlemlerinden oluşmaktadır.

Bu yönüyle yazı, ele aldığı konularla ilgili görüşleri, deneyimleri ve algıları bir arada sunmaya gayret eden nitel bir çalışma olmakla birlikte; Türkçenin yabancılara öğretimiyle ilgili makale genelinde üzerinde durulan hususları elde ettiği verilerden hareketle değerlendiren betimsel bir çalışmadır.

3. TESPİTLER VE YORUMLAR

3.1. Dünyada Yükselen Değer Olarak Türkçe

Gördüğü ilgi bakımından ana dil olarak konuşulduğu ülkenin sınırlarını aşabilen dillerin sayısı, dünyada konuşulan dillerin yanında çok azdır. Bu anlamda Türkçe dünya dilleri

arasında çok önemli bir yere sahiptir. Bir dile dair söylenebilecek bu türden bir ilgi, o dilin ana dil olarak konuşulduğu ülke ile birlikte ele alınır. Türkçenin gördüğü ilgi; Türkiye'nin politik, ekonomik, kültürel alanlarda nasıl algılandığı ile doğrudan ilişkilidir. Bu noktada, Türkiye'nin her alanda göstermiş olduğu uluslararası performanstan doğrudan etkilenen Türkçenin yine uluslararası alanda nasıl kabul gördüğü, dünya dilleri arasında bu özelliği bakımından Türkçenin nasıl bir yere sahip olduğu önemlidir.

Yabancı dil öğrenme talebini ortaya çıkaran belirli bazı alanlardan bahsedilebilir. Bir dilin ana dil olarak konuşulduğu ülke vatandaşları dışında bir kitle tarafından öğrenilme talepleri belirli siyasi, ekonomik, sosyal etkenlerin sonucunda ortaya çıkmaktadır. Söz konusu alanların, öğrencinin hedef dili öğrenme yönündeki talebine etkisinin sınırlarını tam olarak bilmek mümkün değildir.

3.2. Bölgesinde Cazibe Merkezi Olarak Türkiye ve Türkçe

Orta Doğu, Doğu Avrupa, Asya, Kafkaslar, Orta Asya, Akdeniz, Karadeniz hatta İslam Dünyası gibi önemli uluslararası çalışma sahalarının her biri için ayrı ayrı ilgi odağı olan Türkiye; yine uluslararası literatürü fazlasıyla meşgul eden petrol, doğalgaz ve bunların dünya pazarlarına ulaştırılması; terör, tehdit unsuru olarak öne çıkan savaşlar vb. belirli meselelerle ilgili olarak da bölgede önemli bir ilgi odağı olarak görülmektedir. Doğal olarak bu ilgi, önemli ölçüde Türkçe öğrenme talebi de doğurmaktadır.

3.3. Ekonomik Cazibe Merkezi Olarak Türkiye Ve Türkçe

Uluslararası Para Fonu'nun (IMF) verilerine göre Türkiye'nin ekonomisi 17. sıradan 16. sıraya yükselirken bu artışın süreceği ve Türkiye'nin 2026 yılı itibarıyla dünyanın 13. büyük ekonomisi olacağı öngörülmektedir. Türkiye'nin hedefi 2023'te ilk 10 içerisinde yer almak. Mevcut büyüklüğü ve büyüme eğilimi bu ülkeyi ve tabii bu ülkenin kültürünü, dilini ilgi çekici hale getirmektedir. Türkiye'nin dünya ekonomisindeki yerine baktığımızda turizm, sanayi, inşaat, enerji, sağlık, eğitim gibi sektör çeşitliliği

ilginin çeşitliliğini de ifade etmektedir. Bu büyük ekonomik hareketlilik içerisinde yer almak, bundan yararlanmak isteyen pek çok yabancı, ülkemizdeki veya kendi ülkelerindeki Türk yatırımlarını, yarattıkları iş imkânları dolayısıyla cazibe merkezi olarak görmektedir.

3.4. Bölgede Kültürel, Tarihsel Ortaklıklar ve Türkçe

Türkiye'nin tarihsel süreçte doğrudan veya dolaylı olarak ilişkide bulunduğu ülke sayısı çok fazladır. Bu ilişkiler günümüze pek çok siyasi, kültürel ilişkiyi de beraberinde taşır. Hakkında, çocukluğundan beri sözlü anlatılarda, yazılı kaynaklarda çok şey öğrendikleri kültür ve o kültüre doğrudan açılan kapı olarak dil yine çeşitli psikolojik nedenlerle öğrenilmeye değer bulunmaktadır. Özellikle, Türkiye'nin bölge ülkeleriyle olan ilişkilerinde öne çıkan bu durum, Türkiye ve bu ülkeler arasındaki ilişkilerin önemi ölçüsünde kültür, dil meselesine de önem yüklemektedir.

3.5. Sanat ve Turizm Ülkesi Olarak Türkiye ve Türkçe

Türkiye merkezli dizi filmler, sinema filmleri; şarkıcılar, önemli spor takımları yine özellikle bölge ülkeleri olmak üzere yabancı ülkelerde Türkiye tanıtımı ve Türk kültürüne, Türkçeye bu konuda ilgi oluşturan dikkat çekici unsurlardır. Türkiye'nin Orta Doğu'da, Balkanlar'da, Kafkaslar'da, Orta Asya'da, Kuzey Afrika'da bu alanlarda gördüğü, pek çok bölgesel ve küresel gücü kısındıracak düzeydeki ilgi, eğer iyi yönetilirse bu bölgelerde Türkçenin yabancı dil olarak öğrenilme taleplerine ve öğretilme faaliyetlerine çok büyük bir ivme kazandırabilir.

Yukarıda başlıklarda sıralanan ve ilgi alanı olarak bir dili öğrenme yönünde talep doğuran çok önemli ve öncelikli alanların yanında daha az önemli olsa da dikkate alınması gereken başka ilgi odağı alanlar bulunmaktadır. Bilimsel çalışma ilgisi dolayısıyla bazı bireyler, ana dillerinden başka dilleri öğrenmek durumunda kalır.

Bugün dünyada pek çok bilim insanı, bu gerekçe ve ilgili ile ana dillerinden başka dilleri öğrenmektedir.

Türkiye'nin belirtilen bu siyaset, ekonomi, kültür, eğitim alanlarındaki uluslararası varlığı ve etkinliğine paralel olarak Türkçe öğrenme talepleri de artmakta veya azalmaktadır.

Bir dili yabancı dil olarak öğrenme talebi ortaya çıkararak hedef dile dair bütün bu ilgi kaynakları; öğrenici ihtiyaçlarının analizi, buna uygun öğretim programları ve materyalleri oluşturma sürecini de belirlemektedir.

3.6. Sorunlar, Çözüm Önerileri ve Yabancılara Türkçe Öğretiminin Geleceğiyle İlgili Görüşler

1. Türkiye, coğrafi konumu dolayısıyla, kara ve deniz bağlantısıyla çok geniş bir bölgede çok geniş bir uluslararası ilişkiler ağı içinde bulunmuştur. Türkiye, zaman zaman iç siyasette yaşadığı sorunlar nedeniyle dış siyaseti geri planda tutmasına rağmen, tarihsel olarak etkin dış siyaset içinde ilişkilerini bugüne taşımıştır. Bu etkin dış siyasetin araçları kimi zaman askerî ve siyasi gelişmeler, kimi zaman ekonomi, kimi zaman kültür olmuştur. Her durumda geniş bir coğrafya ile yürütülen bir tarafında Türkiye'nin yer aldığı ilişkiler, söz konusu çok yönlü ilişkilerin diğer tarafında yer alan ülke halkları arasında Türkçeyi öğrenme yönünde bir ilgiyi de beraberinde getirmiştir. Türkiye, coğrafi konumu bakımından, kendi sınırlarının dışında başka ülke halklarına ulaşma noktasında eşsiz bir uluslararası ilişkiler olanağına sahiptir; hatta, Türkiye ile söz konusu alanda rekabet içinde olabilecek, bu coğrafi imtiyaza sahip başka bir ülke de yoktur denilebilir. Tarihsel potansiyelini bugün siyasi, askerî, ekonomik ve kültürel olanakları ile geliştiren Türkiye'ye ve bu ülkenin diline karşı bahsedilen geniş coğrafyada geniş bir talep oluşmaktadır. Hatta, bu ülkelerden Türkiye'ye gelenler arasında önemli bir kısmının farklı düzeylerde Türkçeye aşinalıkları dikkati

çekmektedir. Türk siyasi makamlarının dış siyaset faaliyetleri, bunun yanı sıra ekonomik göstergeler, film ve müzik sektörü Türkiye'ye ve Türkçeye karşı talebi sürekli beslerken bu dilin yabancılara öğretilmesi süreçlerini kuramsal ve uygulamalı alanlarda aynı oranda etkin yürütebilecek kurumsal yapıların gelişmeye başlaması kaçınılmaz olacaktır.

Bugüne kadar yabancıların Türkçe öğrenme talepleri ve bu talepleri karşılamaya yönelik faaliyetlerle ilgili sorumluluğu Türkiye'de, çok büyük oranda, birkaç üniversite bünyesinde yer alan Türkçe öğretim merkezleri ve Türkçenin Eğitimi bölümlerinde lisans programlarında okutulan ilgili dersler taşımaktaydı. Buna ek olarak sayıları bir elin parmakları kadar olmayan özel dil kursları yine söz konusu süreçte yer almaktaydı. Yurt dışında ise Türkçe öğretimi; üniversitelerde, Türkoloji geleneğine sahip veya son yıllarda Türkiye'nin desteği ile açılan Türkçe öğreten bölümlerde öğretim faaliyetlerinde ise her bölümün hatta her öğretim elemanın kişisel ilgi, yöntem tercihi ve performansı ile yürütülmektedir.

YÖK'ün aldığı kararla yabancı öğrencilerin Türkiye'de eğitim görmelerinin önünde, her şeyden önce psikolojik bariyer olarak durduğunu düşündüğü Yabancı Öğrenci Sınavını (YÖS) artık merkezî sınav olmaktan çıkarıp, her öğrencinin, üniversitelerin kendi öğrenci alma ölçütlerine göre doğrudan Türk üniversiteleri ile temasa geçmesinin önünü açması, bu üniversiteleri, söz konusu hedef kitleye yönelik yapılar ve öğretim kadrosu oluşturmaya yöneltmiştir. Bununla birlikte yine Türk üniversitelerinde Türkçenin Eğitimi yüksek lisans ve doktora programları oluşturulmaya başlanmıştır. Yabancılara Türkçe Öğretimi adı ve içeriğiyle lisans programlarının açılması, söz konusu sürecin Türk üniversitelerindeki olumlu gelişim çizgisini devam ettirmesini sağlayacaktır. Bu noktada Türk üniversitelerinin kendi bölgelerinde, kendi etki alanlarındaki ülke vatandaşlarının Türkçe öğrenme talepleriyle daha yoğun olarak ilgilenmeye başlamasını, bununla birlikte belirlenen hedef bölge halklarının Türkçe

öğrenme süreçlerine yoğunlaşarak belirli hedef grupların Türkçe öğrenme süreçlerinde uzmanlaşmalarını beraberinde getirebilecektir.

Türkiye’de üniversitelerde yabancılara Türkçe öğretimi alanını akademik olarak besleyecek bir sonraki aşama, YÖK tarafından, bu alanda doçent olmanın önünü açmak amacıyla söz konusu alanı doçentlik alanları arasında tanınması olacaktır. Böylelikle, akademik ilgi ve çalışmaların odağına yabancılara Türkçe öğretimini koymaları teşvik edilecek uzmanların alana katkısı daha da artmış olacaktır. Bu da, yabancılara Türkçe öğretimi alanının en önemli eksikliklerinden olan kuramsal çalışmaların önünü açacak, diğer taraftan Türk üniversitelerinde her geçen gün hızla gelişen bu alanın geleceğini akademik açıdan güçlendirecektir. Geçmişten günümüze yabancılara Türkçe öğretim sürecini yürüten öğretim kadrosunun çok büyük oranda dil öğretiminin kuramsal ve uygulamalı alanlarında gerçekten uzman olmayan, sadece karşı karşıya kaldığı durumlarda edindiği kişisel deneyimle hareket eden kişilerden oluştuğu görülmektedir. Yurt dışına Türkiye Cumhuriyeti Devleti tarafından gönderilen Türk Dili ve Edebiyatı uzmanları, bu alanın her tür konusu ile birlikte yabancılara Türkçe öğretimi faaliyetlerini de yürütmek durumunda kalmışlardır. Türkiye merkezli olması gereken Türkçe öğretim alanında tüm dünyada yürütülen bu tür faaliyetlerin yol göstericisi ve yöntem, materyal ile uzman kişi bakımlarından kaynağı Türkiye olmak durumundadır. Dolayısıyla yabancılara Türkçe öğretimi alanının gerçek anlamda Türkiye merkezli olması da Türkiye’nin burada bahsedilen akademik çalışmalarını geliştirmesi ile mümkün olacaktır.

2. Dünyada eğitim için başka ülkelere giden öğrenci hareketliliği ve yabancıların bu konuda Türkiye’yi tercih etmesi.. Eğitim amaçlı ilgiler de, eğitim olanakları bakımından cazip görülen ülkelerin dillerine yönelik bir talebi ortaya çıkarabilir. Nitekim, belirli ölçütlere göre yapılan sıralamalarda en üst basamakları işgal eden eğitim kurumlarının yer aldığı ülke dilleri, aynı zamanda, yabancı dil olarak en çok öğrenilmek istenen diller arasında yer almaktadır. Yurt dışına eğitim amacıyla giden öğrenci hareketliliğine

bakıldığında OECD 2012 verilerine göre yaklaşık 4.1 milyon öğrenci kendi ülkesinin dışında bir ülkeye eğitim için gitmiştir (OECD, 2012a). Bu rakamın 2020 yılında 8 milyon kişiye ulaşması öngörülmektedir. Öğrencilerin eğitim için seçtikleri ülkelere bakıldığında, yukarıda belirtildiği gibi siyasi, ekonomik ve kültürel etkileri ile öne çıkan ülkelerin tercih edildiği görülmekte ve bu da örneğin OECD rakamlarına; 2000'de Amerika'ya 475 bin, Birleşik Krallık'a 223 bin, Almanya'ya 187 bin, Fransa'ya 137 bin, Avustralya'ya 106 bin, Kanada'ya 94 bin, Japonya'ya 67 bin, OECD dışından Rusya Federasyonu'na 41 bin; 2010 yılında ise Amerika'ya 685 bin, Birleşik Krallık'a 535 bin, Avustralya'ya 271 bin, Almanya'ya 264 bin, Fransa'ya 260 bin, Kanada'ya 196 bin, Japonya'ya 142 bin, OECD dışından Rusya Federasyonu'na 161 bin öğrencinin gidişi şeklinde yansımaktadır. Bununla birlikte Türkiye'ye 2000 yılında yaklaşık 18 bin, 2010 yılında da yaklaşık 26 bin öğrenci yüksek öğrenim görmek amacıyla gelmiştir (OECD, 2012b). Rakamlara yansıyan öğrencilerin büyük bir bölümü, söz konusu ülkelere gidişlerinin öncesinde veya hemen sonrasında hedef dili öğrenmeye başlamaktadır. Türkiye'nin aynı zamanda bu büyük ticari pastadan tatmin edici pay alabilmesi için, Türkiye ile ilgili mevcut siyasi, ekonomik, kültürel, bilimsel algıyı olumlu yönde daha yukarılara çekerken, diğer yandan bu noktada Türkçe öğrenmeye yönelik oluşacak her türlü talebi karşılama adına donanımlı ve hazır olması gerekmektedir.

3. Türkçenin yabancılara öğretimi alanında ölçünlü Türkçe yeterlilik ve düzey belirleme sınavları bakımından önemli bir boşluk söz konusudur. Böyle bir sınavı hazırlayabilecek nitelikte, özelde akademik ölçme ve değerlendirme yeterliliğinde ve organizasyon kabiliyetinde kurumsal bir yapının gerekliliği ortadadır. Bu türden sınavları hazırlayabilecek kurumsal yapı, akademik yeterlilik ve organizasyon kabiliyetine sahip olmanın sonrasında söz konusu sınavlara işlerlik kazandırabilecek etkinlikte de olmak zorundadır. Geçerliliği ve işlerliği bulunmayan ölçme ve değerlendirme faaliyetlerinin uzun soluklu ve güçlü olması mümkün değildir. Devlet desteği ve YÖK'ün aracılığı ile Türk üniversiteleri kendi yabancı öğrencilerine yönelik yeterlilik ve düzey belirleme sınavları yaparken diğer taraftan her yabancı öğrencinin yıl içerisinde, kendi ülkesinde

veya uzaktan ölçünlü bir sınava girebilmesinin önünün açılması, söz konusu ölçme ve değerlendirme, sınav faaliyetlerini yürütecek ilgili merkeze işlerlik ve güç kazandıracaktır. Çünkü, Türkiye'nin dolayısıyla Türkçenin rekabet halinde olduğu muadil ülke dilleri bu türden merkezlere ve ölçme, değerlendirme olanaklarına sahiptir. İlgili merkezin kendi mali yapısını da besleyecek bu türden faaliyetlerin önünü açacak, ona işlerlik kazandıracak bir başka öneri yurt dışında faaliyet yürüten Türk şirketlerinin personel alımlarında Türkçe yeterliliklerini gösterebilmelerinin bir yolu olarak bu merkezin sınavlarını işaret etmelerini sağlamak olacaktır. Böyle bir uygulama için ilgili merkezin yeterliliği ve güvenilirliğinin yanında devlet düzeyinde destek, başlangıç için yeterli olacak, sonrasında da organizasyon süreçlerinde Türk şirketlerinin bu uygulamalara katılımını teşvik edecek girişimlerde bulunmak gerekecektir. Özellikle, bu tür uygulanabilirliği ve güvenilirliği yüksek olması arzu edilen sınav veya sınavların uluslararası nitelik kazanabilmesi açısından bu konuda akreditasyon imkânı sunan kurumlar (ALTE) tarafından tanınmak önemli bir yarar sağlayacaktır.

4. Yayınları ve öğrenci sayıları bakımından Türkiye adına süreci etkin bir şekilde yürüten TÖMER'ler. Türkiye'de yabancılara Türkçe öğretimi faaliyetlerinin odağındaki, aynı zamanda öncü rol oynayan kurumlar olarak TÖMER'lerin, uluslararası rekabet gücüyle değerlendirilebilecek bu alandaki başarılarının tek ölçütü, ÖSYM tarafından bu kurumlarda bir yıl öğrenim gören kişilere yönelik başarı sınavında elde ettikleri sonuçlar şeklinde görülmektedir. Buna göre de yüzde doksanları aşan başarı oranları ile TÖMER'ler Türkçenin yabancılara öğretimi konusunda kesinlikle başarılı kabul edilmektedir. Bu kurumların şu ana kadar göstermiş oldukları başarıları ve yapmış oldukları hizmetleri takdir etmekle birlikte, uluslararası rekabet güçleri bakımından bu kurumların İngilizce, Almanca, Fransızca gibi dillerin muadil kurumları karşısında ne derece güçlü olduklarını iyi analiz etmeleri gerekmektedir. Bu kurumların çalışma yapıları büyük ölçüde Türkiye'de öğretim faaliyeti yürütmeye yönelik olduğundan,

Türkiye dışında aynı faaliyetleri yürütme konusunda benzer başarıları ne ölçüde elde edebileceklerini değerlendirmeleri önemlidir. Diğer taraftan, bu kurumların öğrencilerinin çok büyük bir kısmını şu ana kadar, devletin hazır olarak kendilerine sunduğu öğrencilerin oluşturduğu göz ardı edilmemelidir. Yabancılara Türkçe öğretiminin ülkemizdeki ağırlıklı grubunu oluşturan bu öğrenciler, Türkiye’de okuma ile ilgili bütün süreçleri (okunacak üniversite, barınma, aylık harcama, sağlık hizmetleri, nerede Türkçe öğrenileceği, ikamet izinler vb.) devlet tarafından yürütülerek hazır halde bu kurumlara teslim edilmektedir. Bu kurumların maaş, kira gibi harcamalarının karşılığı kendilerinden alınmadığından, mali açıdan rekabet güçleri konusunda da değerlendirilmeleri gerekmektedir. Bu konuda sonuç olarak, şu ana kadar ülkemizde yabancılara Türkçe öğretiminin lokomotifi sayılan TÖMER’lerin, pazarı uluslararası olan bu alandaki rekabet güçlerini hem akademik, hem teknik, hem de mali açıdan değerlendirmeleri ve kendilerini uluslararası rekabete hazır, donanımlı birer merkeze dönüştürmeleri alanın geleceği açısından çok önemlidir.

5. Özellikle Türkiye’de pek çok kişinin hayali olan Türk Dünyasında bütünleşme, yoğun iyi ilişkiler noktasında Türkçenin yabancılara öğretilmesi. Türk Dünyasında böyle bir bütünleşmenin gereği ve ilk adımları olarak, özellikle de 1991 sonrasında, pek çok resmî yapı oluşturulurken neredeyse sayısız etkinlik gerçekleştirilmiştir. Bütün bu girişimlerin nihai hedefi bir Türk Dünyası bütünleşmesi idi. Bu süreçte ortak alfabe, ortak kurumsal yapılar için çok sayıda girişimde bulunulmuştur. Ancak gelinen nokta, bütün bu iyi niyetli girişimlere rağmen, ulaşılmak istenen hedefin oldukça gerisinde kaldığını göstermiştir. Bu gelinen nokta tatmin edici değildir ancak potansiyeli görmeye de engel değildir. Her Türk dilli halkın kendi dilinden vazgeçerek veya kendi dili dışında ortak bir yeni dilde iletişim arayışına girmek, gerçekleştirilmesi çok zor bir hedef olarak görülebilir. Buna karşılık, Türkiye’nin ve Türkçenin kendi bölgesindeki diğer ülkelerde olduğu gibi, belki daha da fazla, Türk dilli halklar arasında gördüğü ilgi, Türk Dünyasında ortak iletişim dili olarak Türkçeyi ön plana çıkarabilir. Bu durum, süreç, siyasi, ekonomik ve kültürel alanlarda iyi yönetildiği takdirde, ortak yeni bir

alfabe, ortak yeni bir dil gibi daha yapay girişimlerden fazla başarıya ulaşabilir. Elbette konunun yabancılara Türkçe öğretimi alanında gösterilecek çaba, ortaya konulacak kuramsal ve uygulamalı faaliyetler bakımından, bu alanda sorumluluk taşıyan kişi ve kurumlara önemli görevler düşmektedir. Türk dilli halkların Türkçeyi öğrenme süreçlerini kolaylaştıran her türlü faaliyetin, söz konusu hedefe ulaşmadaki başarısı göz ardı edilemez.

6. Yabancılara Türkçenin öğretimini de ilgilendirecek şekilde, Türkçenin dünyada nerelerde, hangi ihtiyaçlara göre talep gördüğünü tam olarak ortaya koyan çalışmaların eksikliği görülmektedir. Bununla ilgili olarak ayrıca Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenlere odaklı yeterli nitelikte ihtiyaç analizlerinin de yapılmış olmadığı görülmektedir. Bu bilgiye ne ölçüde sahip olduğuna göre, yabancılara Türkçe öğretim süreci kontrol edilebilir. Türkçenin bu doğrultuda hazırlanmış ihtiyaç analizi, yine, Türkçe öğreten kurumların niteliğine, öğrencilerin Türkçe ile ilgili beklentilerine ve Türkçeyi kullanabilecekleri sosyal, ticari ve eğitimle ilgili alanlara göre Türkçe öğretim programları ile ölçme ve değerlendirme işlemlerinin oluşturulmasına imkan sağlayacaktır. Diğer taraftan, Kachru'nun (1989), dünyada nerelerde nasıl işlevler taşıdığını hesaba katarak ortaya koyduğu kategorilendirmede İngilizce için, (a) *Inner Circle* Avustralya, Kanada, Amerika, Birleşik Krallık gibi birincil dil işlevini yerine getirdiği ülkeleri, (b) *Outher Circle* Singapur, Hindistan ve Filipinler gibi çok dilli toplumlarda ikinci dil işlevi yerine getirdiği ülkeleri son olarak da (c) *Expanding Circle* Çin, Japonya ve Kore gibi yabancı dil olarak çok geniş bir biçimde çalışılma olanağı bulunduğu ülkeleri ifade etmektedir (Aktaran: McKay, 2002: 6-10). Bir ülkenin ana dil olmanın ötesine geçip başka ülkelerde kullanım alanı oluşturmaya ve geliştirmeye başlayan Türkçenin, dünyada nerelerde, hangi işlevleri yerine getirmek üzere kullanıldığını gösteren ve dikkatli analizlerle gelecekte hangi bölgelerde hangi işlevleri yerine getireceğini ön görmeyi ve buna doğrultuda da, ilgili alanda politika geliştiricileri yönlendirmeyi hedefleyen çalışmalar yapılmayı beklemektedir.

7. Öğretim Yöntemi Meselesi ve Türkçe Öğretimi. Öncelikle, sadece yabancılara Türkçe öğretimi alanında değil, dünyada bir dilin yabancılara öğretim süreçlerinde yöntem seçiminde, dil öğretimi elamanları arasında, her durumda en verimli şekilde uygulanabilecek bir yöntemin olamayacağına dair yaygın inancın bulunduğunu belirtmek gerekir. Bu noktada, bir yöntem başarısız sayılınca onu tümüyle bir yana bırakıp yeni önerilen yöntemi uygulamanın da başarıya ulaşmak anlamına gelmeyeceği bilinmelidir. Bu nedenle belirli amaçlarla belirli yöntemlerin daha iyi sonuç vereceği savunulmaktadır. Eğitimcilerce de daha çok benimsenmiş olan bu tutuma bağlı uygulamaların daha olumlu sonuç verdiği görülmüştür (Webb, 1975'ten Aktaran: Ekmekçi, 1983: 113). Yöntem ile öğretim elmanı, öğrenci nitelikleri ve beklentileri, öğretim materyalleri, öğretim ortamı arasında yöntemi şekillendiren ilişki söz konusudur. Böyle bir noktada da, her durumda geçerli ve en verimli bir yöntemden söz etmek zor olduğu gibi; Türkçe öğretim faaliyetini yürütenler bütün bu yönleri gözetererek en yararlı yöntemi aramak zorunda kalmaktadır. Diğer taraftan, Batı'da gramer-çeviri yönteminin, klasik dillerin öğretimi deneyimi üzerine geliştiği yıllardan bugüne, hangi yöntemin evrensel dil öğretimi süreçlerinde daha başarılı olacağına dair süregelen bilimsel çalışmalar vardır. Yeni olarak sunulan her yöntemin ortaya çıkışı, kendisine temel teşkil eden geniş bir bilimsel birikimin ardından olmaktadır. Türkçenin yabancı dil olarak öğretilme süreçlerinde bu yöntemler esas alınarak oluşturulan materyallerin, yöntemlerin kuramsal temellerinden yeterince pay alınarak ortaya konulduğunu söylemek biraz zordur. Çünkü her yöntem, dilbilimin ilgili alt alanlarından, eğitim bilimlerinden kısacası geniş bir bilimsel birikimden beslenilerek ortaya konulmaktadır. Türkçenin yabancılara öğretimi alanına yön veren akademik çevrelerin, söz konusu bilim çevrelerini ve sundukları kuramsal gelişmeleri tam anlamıyla yetkinlikle, hatta evrensel dil öğretimi yazılı birikimine nitelikli katkı sağlayacak şekilde izleyebildiği düşünülmemektedir. Bu durumda daha çok ana hatlarıyla yöntemler hakkında bilgi sahibi olduğu ve sonuca odaklanılarak bu yöntemlerin uygulamalarında yararlanılan materyallerden uyarlamalar yapıldığı görülmektedir.

8. Yabancılara Türkçe öğretirken sunulan dilsel girdi (input), bir başka ifade ile kullanılacak okuma ve dinleme materyallerinin içeriği. Dil öğretiminde öğrenciye sunulan dilsel girdi ve bu dilsel girdinin öğrenci tarafından anlaşılma (comprehension) düzeyi konuları, üzerinde önemle durulan çalışma alanlarından birini oluşturmaktadır. Öğrencilerin dil öğrenim sürecinde öğrenebildiklerinin içinde, duyduğu veya maruz kaldığı bu dilsel girdiler, hedef dili ana dil olarak konuşanların doğal iletişim ortamlarında üretilmiş özgün (authentic) metinler olabildiği gibi, öğrenci kaygıları gözetilerek doğal yolla veya özgün metinleri hedef kitlenin yeterlilik düzeylerine göre dönüştürme yoluyla üretilmiş dönüştürülmüş (modified) metinler de olabilir. Dönüştürülmüş metinler yine, sadeleştirilmiş (simplified) veya genişletilmiş (elaborated) metinler olarak sunulabilir. Başlangıç ve orta düzey öğrenciler için daha yapay olan sadeleştirilmiş ve genişletilmiş metinlerin, ileri düzey öğrenciler için de çoğunlukla özgün metinlerin kullanıldığı görülmektedir. Ancak, başlangıç ve orta düzeylerde dikkatle seçilmiş özgün metinlerin, ileri düzeylerde de doğal dil özellikleri taşıyabilen dönüştürülmüş metinlerin kullanımı da söz konusu olabilir. Dönüştürülmüş metinlerin de, “Bir metni, hedef öğrenci düzeyi bakımından, neler, ne ölçüde daha anlaşılabilir yapar?” üzerine dil öğretim elemanı deneyimi ve sezgileriyle oluşturulduğu görülmektedir (Crossley vd., 2011: 86). Diğer taraftan metin dönüştürme işlemlerinde bilgisayar tabanlı uygulamalar, elle dönüştürme sonuçlarıyla karşılaştırıldığında, özellikle zorluk düzeyi belirlemelerinde daha başarılı bulunmaktadır (Aziz vd., 2010: 216).

9. Homojen sınıflar oluşturmanın zorluğu. Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenlerin oluşturduğu sınıflarda, özellikle Türkiye’de, çoğu zaman, farklı dil ailelerinden bir dilin konuşurları; bunun yanı sıra, Türk kültürüne farklı uzaklıklarda veya farklı Türkiye imajına sahip ülkelerden kişiler yer alabilmektedir. Bu sınıflarda yer alan kişiler arasında, öğrenci motivasyonunu, öğrenme hızını, dolayısıyla öğrenme süreçlerini doğrudan etkileyen mesafeler ne kadar az olursa, bir başka ifade ile sınıflar ne kadar

homojen olursa, öğretme faaliyetleri o kadar başarılı olur. Ancak, yabancılara Türkçe öğretmek durumunda olan pek çok öğretim elemanı, bu tür sınıflarda genellikle kendisi çözüm bulmak zorunda kalmaktadır. Örneğin Türk dilli halkların konuşurları bu sınıflarda diğer öğrencilerin yanında daha başarılı bulunurken, onların ana dillerinin Türkçeye mesafeleri ölçüsünde yine başarı düzeyleri farklılaşmaktadır. Bunun yanı sıra, alfabe farklılıklarından kaynaklanan okuma ve yazılı anlatım sorunları, yine öğretim elemanlarının sınıf içi sorunları olarak karşılına çıkmaktadır. Dolayısıyla öğretim yöneticileri ve elemanları, hedef kitlenin nitelikleri ve öğrenme süreçleri konusunda belirli bir deneyime sahip olarak, mümkün olduğu ölçüde öğrenci kitlesinin düzeylerine ve öğrenme süreçlerine uygun gruplar oluşturmaya çalışmalılardır.

10. Türkçe öğretiminde esas alınan müfredata göre ünitelerde, temalarda, alt temalarda işlenen, dilin kullanım durumlarının gereği olarak ana dilli ortamda genellikle tercih edilen temel söz varlığı içerisinde kullanım sıklığı yüksek olanlarından oluşan düzey sözlüklerinin yokluğu hissedilmektedir. Yabancılara göre, hatta yabancı öğrencilerin de düzeylerine göre açıklamalı ve örnek kullanımlı bu türden sözlükler, Türkçenin yabancılara öğretim sürecindeki öğrencilere büyük kolaylık sağlayacaktır. Bu sözlükler ve içerdikleri söz varlığı ile uyumlu okuma kitapları, yine söz konusu öğrenciler için Türkçe öğrenme süreçlerinde büyük kolaylıkları beraberinde getirecektir.

11. Özellikle Türkçe dilbilgisi öğretiminde kullanılan terimler ile bu terimlerin karşıladıkları kavramlar arasında öğrencilerin dilbilgisel yapı ile o yapının karşıladığı işlev bakımından konuyu anlamaları hem de terim yoluyla dilbilgisel işlevleri akılda tutmalarını zorlaştıran çok sayıda terim örneği vardır. Yönelme hali, -de hali, sıfat fiil, yüklem gibi pek çok terim var ki, bir yabancıya ezberlemediği takdirde, ilgili yapılar ve bu yapıların işlevleri arasında ilişki kurmaları oldukça zordur. Türkçenin işlevsel

dilbilgisi kitaplarının yokluğunun, bu alandaki sorunların kaynağıyla doğrudan ilgili olduğu düşünülebilir.

12. Yaygın olarak kullanılan basılı ders materyallerinin, öğrencilerin kendi başlarına kullanımlarına uygun olmaması. Süre bakımından yoğun programlarda, örneğin TÖMER’lerde daha az olmakla birlikte, yoğunluğu çok az olan programlarda bu durum zaman zaman sorun oluşturmaktadır. Özellikle bireylerin, esnek çalışma programları ve buna uygun öğretim materyalleri aracılığı ile kendi kendilerine Türkçe öğrenmelerini destekleyici girişimlerde bulunulması, yukarıda bahsedilen pek çok konuda olduğu gibi, teknoloji destekli olduğu ölçüde yararlı bulunabilir.

Türkçenin yabancılara öğretimi alanında yürütülen faaliyetlerin, teknoloji destekli olduğu ölçüde uluslararası rekabet gücüne sahip kabul edileceği düşünülebilir. Her geçen gün, tekniğin büyümesinde tercihlerini ortaya koyan bireylere ve toplumlara, pazarı büyük ölçüde yurt dışında bulunan bir ticari alan olarak yabancılara Türkçe öğretiminde de bu yönde sunum araçları geliştirmek, diğer dünya dilleri arasında Türkçenin öğretiminin rekabet gücünü artıracaktır.

4. SONUÇ

Yazıda sık sık yabancılara Türkçe öğretim süreçlerinin Türkiye’nin siyasi, ekonomik, kültürel, bilimsel performansından etkilendiği hatta beslendiği ifade edildi. Bütün bu alanlarda oluşan algıyla şekillenen Türk imajının olumlu seyri, Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenme süreçlerini olumlu etkilerken, oluşan talep sonrasında Türkiye ve Türk kültürüyle temas noktası olan Türkçe öğretim süreci de yine Türk imajını bundan sonraki süreçte etkileyeceğinden, bu noktada yapılanların, nihai olarak oluşturulmak istenen Türk imajına, Türkiye ile ilgili algıya hizmet edeceği de unutulmamalıdır.

İngilizce dünyada hızla yayılırken, kapladığı alanlarda kendine yer açabilmek için başka dillerin kullanım alanlarını olumsuz yönde etkilemektedir. Özellikle İngilizcenin;

uluslararası organizasyon, film ve popüler müzik sektörü, uluslararası turizm, yazılı yayın, iletişim, eğitim gibi alanlarda kullanım etkinliğinin hızla arttığı görülmektedir (Aktaran: McKay, 2002: 16-17). Dünya dilleri arasında yerini güçlendirebilmek için Türkçenin yine bu alanlarda etkin bir dil olarak kullanılmasına hizmet edecek faaliyetler ile ilgili, Türkçenin yabancılara öğretimi konusunda çalışanlara da önemli görevler düşmektedir.

KAYNAKÇA

- Aziz, A., Fook, C. Y. and Alsree, Z. (2010). "Scientific Structural Changes within Texts of Adapted Reading Materials". *English Language Teaching* 3. 216-223.
- Candaş-Karababa, Z. C. (2009). "Yabancı Dil Olarak Türkçenin Öğretimi ve Karşılaşılan Sorunlar", *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*. S. 2. 265-277.
- Crossley, S. A., Allen, D. and McNamara, D. S. (2011). "Text Readability and Intuitive Simplification: A Comparison of Readability Formulas", *Reading in a Foreign Language* 23(1). 84-101.
- Ekmekçi, F. Ö. (1983). "Yabancı Dil Eğitimi Kavram ve Kapsamı", *Türk Dili*, S. 379-380. 106-115.
- Kara, M. (2010) "Gazi Üniversitesi TÖMER Öğrencilerinin Türkçe Öğrenirken Karşılaştıkları Sorunlar ve Bunların Çözümüne Yönelik Öneriler", *Gazi Üniversitesi Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*. S. 3. 661-696.
- Kurt, M. (2010) "Türkçenin Yabancılara Öğretimi", *Düşünce Dünyasında Türkiz*. 117-124.
- McKay, S. L. (2002). *Teaching English as an International Language*. Oxford: Oxford University Press.

OECD (2012). "How many students study abroad and where do they go?". in *Education at a Glance 2012: Highlights*. OECD Publishing. 2 Ocak 2013 tarihinde http://dx.doi.org/10.1787/eag_highlights-2012-9-en veri tabanından alınmıştır.

OECD (2012). "Table C4.7. (Web only) Number of foreign students in tertiary education, by country of origin and destination (2010), and market shares in international education (2000, 2010)", in *Education at a Glance 2012: Highlights*, OECD Publishing. 2 Ocak 2013 tarihinde <http://dx.doi.org/10.1787/888932667349> veri tabanından alınmıştır.

Ankara Üniversitesi TÖMER (2010) *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Yeni Çalışmalar, 8. Dünyada Türkçe Öğretimi Sempozyumu Bildirileri 6-7 Mart 2009*. Ankara: Ankara Üniversitesi TÖMER Yay.

EXTENDED ABSTRACT

When it is evaluated in terms of areas that produce demands of learning Turkish by foreigners, it is seen that Turkey is perceived as a rising country and Turkish is perceived as a rising language in the world. This case foster demands to learn Turkish. However, there are some problems encountered in the process of teaching Turkish to foreigners.

Purpose

The purpose of this work is to introduce problems that are encountered in the process of teaching Turkish to foreigners with suggestions to solve them and presciences about this field by defining areas that produce demands of learning Turkish by foreigners.

Method

This article is a descriptive study that tries to reveal determinations and views on the future of related issues of this field and proposes suggestions for problems that encountered in the process of teaching Turkish to foreigners.

Results and Discussion

It can be mentioned about areas that produce demands of learning foreign and second languages. This demands of learning reveals depending on specific political, economic, social factors. In tihs work, factors mentioned above are presented about Turkey and teaching Turkish. This kind of sources of interest that produce demand of learning a language concerning target language determine analysis of needs of learner, process of designing curriculum and creating teaching materials suitable for this sources of interest.

On the other hand, these suggestions about the issues that causing problem loom large:

1. There hasn't been strong academic traditions in the field of teaching Turkish to foreigners in Turkey and in the world. There is a more disorganized and disconnected situation out of Turkey. Relevant resource and application centers and academic institutions in Turkey should supply and direct the field of teaching Turkish by their theoretical and practical studies.

2. The number of students studying out of their countries is increasing every year. Turkey have to be ready to take on significant tasks to meet the demands that will occur in this commercial area.

3. There is need a qualified, functioning test center to measure and evaluate the processes of teaching Turkish to foreigners in Turkey and in the world.

4. TÖMER's can be considered as leading institutions in this field must improve their international competitiveness. This is very important for the field.

5. It is showed important efforts on the integration of Turkic World, especially after 1991. Success of the field of teaching Turkish to the Turkic people will make great contributions to this efforts.

6. Some issues are also expecting experts on teaching Turkish to foreigners. Who are speaking Turkish and what is the functions of the Turkish for them? Where Turkish will be used around the world in the future? Studies which are conducted with careful analysis on the answers of these questions will be guide for the policy makers in the relevant fields.

7. Actually, applications on teaching Turkish to foreigners not rely on theoretical studies as many-sided as the West. Theoretical studies should be performed in this direction.

8. With respect to the input that is presented to learners in the processes of teaching Turkish to foreigners, studies about naturally simplified and elaborated texts for the learners at the elementary and intermediate levels, authentic texts for the advanced learners should be developed. Production of mentioned modified texts on the basis of computer-based implementations can be more reliable in the presentation of texts suitable to particular levels.

9. One of the problems that teachers and education managers encounter in teaching Turkish to foreigners is about creating homogeneous classes in terms of characteristics. If distances that effect learning processes directly are not too much among learners at the classes, teaching activities will succeed. To create classes consistent with this principle is too difficult especially in places that have very few learners.

10. One of studies lacking in this field is about annotated and sample dictionaries for foreigners who learn Turkish. Especially, these dictionaries prepared according to level of learners will help in the processes of teaching Turkish.

11. It is often difficult to associate functions of related grammatical structure with terms in teaching especially Turkish grammar to foreigners. To the extent of preparing functional grammar books of Turkish, these terms will be more appropriate and practical for teaching Turkish to foreigners.

12. In this field, printed and especially electronic language teaching materials that learners can use themselves without teacher guidance need to be developed.

Especially materials suitable for distance learning will provide introducing opportunities in equal conditions in teaching Turkish to foreigners in the world.

Conclusion

In the article, these problems that were discussed, pointed their future and solutions separately can be resolved by developing academic and theoretical studies in the field.